

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સ્ટેટ ઓફ બિહાર (બિહાર રાજ્ય)

વિ.

શૈલબાલા દેવી

[પતંજલિ શાસ્ત્રી સી. જે., મહેર ચંદ મહાજન, મુખર્જી, દાસ અને બોઝ,

ન્યાયમૂર્તિઓ]

ઈન્ડિયન પ્રેસ (ઈમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટ (૧૯૭૧ નો XXIII), કલમ ૪ (૧)

(એ)-ભારતનું બંધારણ અનુચ્છેદ ૧૯(૧) અને ૧૯(૨)-વાણી અને અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતા પર કલમ ૪(૧)(એ) દ્વારા લાદવામાં આવેલા

પ્રતિબંધો-શું અનુચ્છેદ ૧૯ (૨) ની મર્યાદામાં આવે છે-કલમ ૪ (૧) ની માન્યતા-
રાજકીય લોકપ્રિય નેતાઓના ભાષણો-અર્થઘટન-ફરિયાદપક્ષ પર સાબિતીનો
ભાર.

ઈન્ડિયન પ્રેસ (ઈમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટ (૧૯૩૧ નો XXIII) ની કલમ ૪
(૧) (એ) ગેરબંધારણીય નથી કારણ કે ઉક્ત કલમ દ્વારા વાણી અને
અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતા પર લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધો ફક્ત રાજ્યની
સુરક્ષાને નબળી પાડવા અથવા તેને ઉથલાવી પાડવા સામે જ નિર્દેશિત છે અને
બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯ (૨) ની મર્યાદામાં છે. રોમેશ થાપરનો કેસ ([૧૯૫૦]
એસ.સી.આર. ૫૯૪) અને બ્રિજ ભૂષણનો કેસ ([૧૯૫૦] એસ.સી.આર. ૬૦૫)
એવી કોઈ વ્યાપક દરખાસ્ત સ્થાપિત કરતા નથી કે કલમ ૪ (૧) (એ) દ્વારા
લાદવામાં આવેલા પ્રકૃતિના પ્રતિબંધો અનુચ્છેદ ૧૯ (૨) ના કાર્યક્ષેત્રની બહાર
છે કારણ કે તે સામાન્ય રીતે જાહેર વ્યવસ્થાના હિતમાં વિચારવામાં આવ્યા છે.
કોઈપણ રીતે, બંધારણ (પ્રથમ સુધારા) અધિનિયમ દ્વારા અનુચ્છેદ ૧૯ (૨) માં
કરવામાં આવેલ સુધારો જે પૂર્વવર્તી અસર ધરાવે છે તે આ બાબતને સ્પષ્ટ કરે છે.

કોઈ ચોક્કસ દસ્તાવેજ કલમ ૪ (૧) ની મર્યાદામાં આવે છે કે કેમ તે નક્કી
કરવા માટે, લેખનને એકંદરે ન્યાયી, મુક્ત અને ઉદાર ભાવનાથી ધ્યાનમાં લેવું
જોઈએ, છૂટાછવાયા ફકરાઓ અથવા અહીં-ત્યાંના કોઈ કઠોર શબ્દ પર બહુ ભાર
ન આપવો જોઈએ, અને સમગ્ર રચનાની લોકોના મન પર કેવી સામાન્ય અસર
પડશે તે જાણવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ. એવી અભિવ્યક્તિઓ જે રાજકીય

લોકપ્રિય નેતાઓનું સામાન્ય સાધન છે અને જેમાં કોઈને પણ ઉશ્કેરવાની વૃત્તિ હોતી નથી, અને ભાષામાં અતિશયોક્તિ, તે પરિણામ તરફ દોરી શકતી નથી. આ પ્રકારનું રેટરિક (વક્તૃત્વ) સંભવિત સંજોગોમાં લાગણીઓને ભડકાવી શકે છે, ઉદાહરણ તરીકે, જો ઉશ્કેરાયેલા ટોળાને સંબોધવામાં આવે, પરંતુ જો આવા સંજોગો અસ્તિત્વમાં હોય તો હકીકત સ્થાપિત કરવી એ સરકારનું કામ છે.

એપેલેટ જ્યુરિસ્ડિક્શન: કેસ નં. ૨૭૩/૧૯૫૧.

મિસેલેનિયસ જ્યુડિશિયલ કેસ નં. ૨૨૦/૧૯૪૯ માં પટના ખાતેની હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેયર (શિયરર, રામસ્વામી અને સરજુ પ્રસાદ ન્યાયમૂર્તિઓ) ના ૧૩/૧૦/૧૯૫૦ ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૨(૧) અને ૧૩૪(૧)(સી) હેઠળ અપીલ.

અપીલકર્તા માટે એસ. કે. મિત્રા (તેમની સાથે કે. દયાલ).

સામાવાળા માટે બસંત ચંદ્ર ઘોષ અને અરુણ ચંદ્ર મિત્રા.

૨૬/૦૫/૧૯૫૨. કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો :-

મહાજન ન્યાયમૂર્તિ.- આ અપીલ ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટ, ૧૯૩૧ ના XXIII ની કલમ ૨૩ હેઠળ સામાવાળાની અરજી મંજૂર કરતા પટના ખાતેની હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેયરની વિશેષ બેંચના ચુકાદા સામે બિહાર રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે. એવું જણાય છે કે બંને પક્ષો દ્વારા અરજી પર

દલીલો એવી રીતે કરવામાં આવી હતી કે જાણે તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ કરવામાં આવી હોય.

સામાવાળા સંબંધિત સમયે પુરુલિયા ખાતેના ભારતીય પ્રેસના સંચાલક હતા. એક ચોપાનિયું "સંગ્રામ" શીર્ષક હેઠળ ઉક્ત પ્રેસમાં છાપવામાં આવ્યું હતું અને માનભૂમ જિલ્લાના પુરુલિયા શહેરમાં વહેંચવામાં આવ્યું હોવાનો આક્ષેપ છે. બિહાર સરકારે માન્યું કે ચોપાનિયામાં ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટની કલમ ૪(૧) હેઠળ વર્ણવેલ પ્રકૃતિની વાંધાજનક બાબત છે અને પ્રેસને ૧૯/૦૯/૧૯૪૯ સુધીમાં અધિનિયમની કલમ ૩(૩) હેઠળ રૂ. ૨,૦૦૦ ની જામીનગીરી જમા કરાવવા જણાવ્યું. ૨૬/૦૯/૧૯૪૯ ના રોજ, સામાવાળાએ ઉપરોક્ત આદેશ રદ કરવા કલમ ૨૩ હેઠળ હાઇકોર્ટમાં અરજી કરી. આ અરજી બેન્ચની રચના કરતા બહુમતી ન્યાયાધીશો દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી. શિયરર ન્યાયમૂર્તિનો એવો મત હતો કે અરજી ફગાવી દેવી જોઈએ.

બિહાર સરકાર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની કાયદેસરતા સામે અનેક વાંધાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા પરંતુ તે બધાનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી નથી. હાઇકોર્ટ સમક્ષ જે બે મુદ્દાઓ ગંભીરતાથી દબાવવામાં આવ્યા હતા તે એ હતા કે પત્રિકામાં કલમ ૪ (૧) માં વર્ણવેલ પ્રકૃતિના કોઈપણ શબ્દો અથવા ચિહ્નો અથવા દૃશ્યમાન રજૂઆતો નથી, અને અધિનિયમની કલમ ૪ (૧) ની જોગવાઈઓ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯ (૧) સાથે અસંગત હતી અને તેથી અનુચ્છેદ ૧૩ હેઠળ રદબાતલ હતી. હાઇકોર્ટ એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી કે ચોપાનિયું

અધિનિયમના ભયમાં આવે છે. સરજુ પ્રસાદ ન્યાયમૂર્તિ, જેમની સાથે રામસ્વામી ન્યાયમૂર્તિ સંમત થયા હતા, તેઓએ રોમેશ થાપર વિ. સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ(૧), અને બ્રિજ ભૂષણ વિ. સ્ટેટ ઓફ દિલ્હી(૨) માં આ કોર્ટના નિર્ણયોના અર્થઘટન પર, જોકે થોડી અનિચ્છા સાથે, એવું ઠેરવ્યું કે અધિનિયમની કલમ ૪ (૧) (એ) બંધારણથી વિરુદ્ધ હતી અને તેથી રદબાતલ હતી. જોકે, શિયરર ન્યાયમૂર્તિએ ઠેરવ્યું કે ચોપાનિયું એક રાજદ્રોહી લખાણ હતું અને ઉપર ઉલ્લેખિત સુપ્રિમ કોર્ટના બે નિર્ણયોમાં એવું કંઈ નથી જે કોર્ટને અધિનિયમની કલમ ૪ (૧) (એ) ની જોગવાઈઓને રદબાતલ ઠેરવવા મજબૂર કરે.

મારા મતે, શિયરર ન્યાયમૂર્તિ એ મતમાં સાચા હતા કે આ કોર્ટના બે નિર્ણયોમાં એવું કંઈ નથી જે પ્રસ્તુત કેસના મુદ્દાને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે અસર કરતું હોય અને સરજુ પ્રસાદ અને રામસ્વામી ન્યાયમૂર્તિઓ બંને એવું માનવામાં ભૂલ કરી હતી કે આ નિર્ણયો અધિનિયમની કલમ ૪(૧) ની કલમ (એ) અને (બી) ની અમાન્યતાના પ્રશ્ન પર નિર્ણાયક હતા. તેમના ચુકાદાના અંતિમ ભાગ તરફ સરજુ પ્રસાદ ન્યાયમૂર્તિએ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું :-

"મારે એ અવલોકન કરવાની ફરજ પડી છે કે સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાઓની ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી, તે તાર્કિક રીતે અનુસરે છે કે જો કોઈ વ્યક્તિ પ્રેસ દ્વારા અથવા શબ્દો દ્વારા હત્યા અથવા અન્ય સંજોય ગુનાઓ માટે ઉશ્કેરે છે, તો તે મુક્તિ સાથે તેમ કરવા માટે મુક્ત રહેશે કારણ કે તે વાણી અને અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતાના તેના મૂળભૂત અધિકારનો

ઉપયોગ કરવાનો વિશેષાધિકાર દાવો કરશે. કોઈપણ કાયદો જે સંબંધિત વ્યક્તિના આ અધિકારને રોકવા માંગે છે અથવા રોકવાનો પ્રયાસ કરશે તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૮ (૨) હેઠળ બચાવી શકાશે નહીં અને તેને રદબાતલ જાહેર કરવો પડશે. આ એટલા માટે હશે કારણ કે વ્યક્તિ દ્વારા આવા ભાષણ અથવા અભિવ્યક્તિ ન તો બદનક્ષી હેઠળ આવશે ન નિંદા ન અપમાન ન અદાલતની અવમાનના ન તો કોઈ બાબત જે શિષ્ટાચાર અથવા નૈતિકતાની વિરુદ્ધ હોય અથવા જે રાજ્યની સુરક્ષાને નબળી પાડે અથવા તેને ઉથલાવી પાડવાનું વલણ ધરાવે છે. હું આવી વિસંગત પરિસ્થિતિની કલ્પના કરી શકતો નથી પરંતુ સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાઓના અધિકાર પર આ નિષ્કર્ષ અનિવાર્ય જણાય છે જેનાથી આપણે બંધાયેલા છીએ. તેથી, હું ઈચ્છું છું કે આ મુદ્દા પર મારો નિર્ણય વહેલામાં વહેલી તકે સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા જ ચકાસવામાં આવે અને ઉપર દર્શાવેલ વિસંગત પરિસ્થિતિના પ્રકાશમાં સ્થિતિની ફરીથી તપાસ કરવામાં આવે. મને લાગે છે કે બંધારણ કાયદામાં વપરાતા શબ્દોને વ્યાપક અને ઉદાર અર્થ આપવો જોઈએ, ભલે તે એવી કલમમાં હોય જે બંધારણ કાયદાના અનુચ્છેદ ૧૮(૧)(એ) હેઠળ આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારનો અપવાદ પૂરો પાડે છે."

આ અવલોકનો - હું ખૂબ જ આદર સાથે કહું છું - ઉપર ઉલ્લેખિત આ કોર્ટના બે નિર્ણયોના ચોક્કસ વ્યાપને સમજવાનો સંપૂર્ણ અભાવ દર્શાવે છે. અધિનિયમની કલમ ૩(૩) કે જે હેઠળ પ્રસ્તુત કેસમાં નોટિસ જારી કરવામાં આવી

હતી તે નીચે મુજબ જોગવાઈ કરે છે:

"જ્યારે પણ પ્રાંતીય સરકારને એવું લાગે કે કોઈપણ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસનો ઉપયોગ કોઈપણ અખબાર, પુસ્તક અથવા અન્ય દસ્તાવેજ છાપવા અથવા પ્રકાશિત કરવા માટે થાય છે કે જેમાં કલમ ૪, પેટા-કલમ (૧) માં વર્ણવેલ પ્રકૃતિના કોઈપણ શબ્દો, ચિહ્નો અથવા દૃશ્યમાન રજૂઆત હોય, તો પ્રાંતીય સરકાર, પ્રેસના સંચાલકને લેખિત નોટિસ આપીને....સંચાલકને મેજિસ્ટ્રેટ પાસે જામીનગીરી જમા કરાવવાનો આદેશ આપી શકે છે..."

કલમ ૪ (૧) ની કલમ (એ) એવા શબ્દો અથવા ચિહ્નો અથવા દૃશ્યમાન રજૂઆતો સાથે સંબંધિત છે જે હત્યાના કોઈપણ ગુના અથવા હિંસા સાથે સંકળાયેલા કોઈપણ સંજોય ગુનાને ઉશ્કેરે છે અથવા પ્રોત્સાહિત કરે છે, અથવા તેને ઉશ્કેરવા અથવા પ્રોત્સાહિત કરવાનું વલણ ધરાવે છે. તે સ્પષ્ટ છે કે કોઈ વ્યક્તિના ભાષણો અથવા અભિવ્યક્તિઓ જે હિંસક ગુનાઓ, જેમ કે હત્યા, ના આચરણને ઉશ્કેરે છે અથવા પ્રોત્સાહિત કરે છે, તે એવી બાબતો જ હોઈ શકે છે જે રાજ્યની સુરક્ષાને નબળી પાડે છે અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૨) દ્વારા માન્ય કાયદાની મર્યાદામાં આવે છે. હું એ અવલોકન કર્યા વિના રહી શકતો નથી કે રોમેશ થાપરના કેસ(૧) માં, અને બ્રિજ ભૂષણના કેસ(૨) માં આ કોર્ટના નિર્ણયોને એક કરતા વધુ વખત ખોટી રીતે લાગુ કરવામાં આવ્યા છે અને ગેરસમજ કરવામાં આવી છે અને એવી વ્યાપક દરખાસ્ત સ્થાપિત કરતા

અર્થઘટન કરવામાં આવ્યા છે કે ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઈમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટની કલમ ૪(૧)(એ) દ્વારા લાદવામાં આવેલા અથવા તેના જેવા જ પાત્રના પ્રતિબંધો બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૨) ના કાર્યક્ષેત્રની બહાર છે કારણ કે તે સામાન્ય રીતે જાહેર વ્યવસ્થાના હિતમાં કલ્પના કરવામાં આવ્યા છે. સરજુ પ્રસાદ ન્યાયમૂર્તિ પણ એ જ ભૂલ કરી હોય તેવું લાગે છે.

રોમેશ થાપરના કેસ(૧) માં જે પ્રશ્ન ઉભો થયો હતો તે એ હતો કે શું કલમ ૯ (૧-એ) દ્વારા "જાહેર સલામતી અને જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી સુનિશ્ચિત કરવાના હેતુથી, મદ્રાસ પ્રાંત અથવા તેના કોઈ પણ ભાગમાં કોઈ પણ દસ્તાવેજ અથવા દસ્તાવેજોના વર્ગના પ્રવેશ અથવા પ્રસાર, વેચાણ અથવા વિતરણ પર પ્રતિબંધ મૂકવા અથવા નિયમન કરવા માટે પ્રાંતીય સરકારને" સત્તા આપવા માટેનો વિવાદિત કાયદો (મદ્રાસ મેન્ટેનન્સ ઓફ પબ્લિક ઓર્ડર એક્ટ, ૧૯૪૯ નો XXIII) એવો કાયદો હતો કે જે રાજ્યની સુરક્ષાને નબળી પાડવા અથવા તેને ઉથલાવી પાડવા તરફ દોરી જાય તેવી કોઈપણ બાબતથી સંબંધિત છે, અને એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે વિવાદિત કાયદો જે પણ હેતુઓ પૂરા પાડવા માટે હોય અને તેના ઘડવૈયાઓનો ગમે તે ઉદ્દેશ્ય હોય, તેની લાગુ પડવાપાત્રતા અને અવકાશ, કાયદામાં જ સીમાંત શબ્દોની ગેરહાજરીમાં, પ્રતિકૂળ પ્રવૃત્તિના તે ગંભીર સ્વરૂપો સુધી મર્યાદિત કરી શકાય નહીં જે રાજ્યની સુરક્ષાને જોખમમાં મૂકવા માટે ગણતરીપૂર્વક છે, અને એવી કોઈ બાંધધરી પણ ન હતી કે કાયદા હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે અધિકૃત લોકો તેનો ઉપયોગ કરવામાં

રાજ્યની સુરક્ષા માટે પ્રતિકૂળ રીતે કાર્ય કરનારાઓ અને જેઓ નથી કરતા તેમની વચ્ચે ભેદભાવ રાખશે. જોકે, વિવાદિત કાયદાની કલમ ૪(૧)(એ) પ્રતિકૂળ પ્રવૃત્તિના ગંભીર સ્વરૂપો પૂરતી મર્યાદિત છે. તે ખાસ કરીને હિંસક ગુનાઓની ઉશ્કેરણી સાથે વ્યવહાર કરે છે અને એવા કૃત્યો સાથે વ્યવહાર કરતી નથી જે સામાન્ય રીતે જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી સાથે સંબંધિત હોય. એવું હોવાથી, મદ્રાસ મેન્ટેનન્સ ઓફ પબ્લિક ઓર્ડર એક્ટની કલમ ૯(૧-એ) ની બંધારણીયતા પર આપવામાં આવેલ રોમેશ થાપરના કેસ(૧) માં નિર્ણયનો ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટની કલમ ૪(૧)(એ) ની જોગવાઈઓની બંધારણીયતા નક્કી કરવા માટે કોઈ સુસંગતતા નથી. રોમેશ થાપરના ચુકાદા(૧) ના અંતિમ ભાગમાં નીચે મુજબનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું :-

"તેથી અમારો અભિપ્રાય છે કે જ્યાં સુધી વાણી અને અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતા પર પ્રતિબંધ મૂકતો કાયદો રાજ્યની સુરક્ષાને નબળી પાડવા અથવા તેને ઉથલાવી પાડવા સામે જ નિર્દેશિત ન હોય ત્યાં સુધી, આવો કાયદો અનુચ્છેદ ૧૯ ની કલમ (૨) હેઠળ અનામતની મર્યાદામાં આવી શકતો નથી, ભલે તે જે પ્રતિબંધો લાદવા માંગે છે તે સામાન્ય રીતે જાહેર વ્યવસ્થાના હિતમાં વિચારવામાં આવ્યા હોય. તે દર્શાવે છે કે કલમ ૯(૧-એ) જે જાહેર સલામતી સુનિશ્ચિત કરવા અથવા જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણીના વ્યાપક હેતુ માટે પ્રતિબંધો લાદવા અધિકૃત કરે છે તે કલમ (૨) હેઠળ અધિકૃત પ્રતિબંધોના કાર્યક્ષેત્રની

બહાર આવે છે, અને તેથી તે રદબાતલ અને ગેરબંધારણીય છે."

ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટની કલમ ૪(૧) (એ) દ્વારા વાણી અને અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતા પર લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધો ફક્ત રાજ્યની સુરક્ષાને નબળી પાડવા અથવા તેને ઉથલાવી પાડવા સામે નિર્દેશિત છે અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૨) ની મર્યાદામાં છે. રોમેશ થાપરના કેસ (૧) માં અમારા નિર્ણય પરથી દોરવામાં આવેલ એ તારણ કે કોઈ વ્યક્તિ પ્રેસ દ્વારા હત્યા અથવા અન્ય સંજોય ગુના માટે મુક્તિ સાથે ઉશ્કેરવા મુક્ત રહેશે, તે સરળતાથી ટાળી શકાયું હોત, જેમ કે શિયરર ન્યાયમૂર્તિએ ટાળ્યું હતું, જેમણે અત્યંત ભારપૂર્વક શબ્દોમાં નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું :-

"મેં સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાઓ વાંચ્યા છે અને ફરીથી વાંચ્યા છે, અને હું પોતે તેમાં એવું કંઈ શોધી શકતો નથી જે ચર્ચામાં રહેલા મુદ્દા સાથે સીધો સંબંધ ધરાવતું હોય, અને મને એવું વિચારવા તરફ દોરી જાય કે, તેમના મતે, આ પ્રકારનો પ્રતિબંધ હવે સ્વીકાર્ય નથી."

ભલે તે ગમે તે હોય, આ બાબત હવે બંધારણ (પ્રથમ સુધારા) અધિનિયમ દ્વારા કરવામાં આવેલ સુધારેલા અનુચ્છેદ ૧૯(૨) ની ભાષા દ્વારા નિશ્ચિત કરવામાં આવી છે જે પૂર્વવર્તી અસર ધરાવે છે, અને આ મુદ્દા પર હાઈકોર્ટનો નિર્ણય ટકી શકે તેમ નથી.

શ્રી બસંત ચંદર ઘોષે દલીલ કરી હતી કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૨) માં

પૂર્વવર્તી અસર સાથે કરવામાં આવેલો સુધારો બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦ સાથે અસંગત છે કારણ કે તેણે અમુક કૃત્યને ગુનો જાહેર કર્યો છે જે કૃત્ય આચરવામાં આવ્યું ત્યારે ગુનો ન હતો. આ દલીલ અસમર્થનીય છે. સામાવાળા પર ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટની કલમ ૪(૧)(એ) ની જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન કરવાનો આક્ષેપ છે જે વર્ષ ૧૯૪૯ માં અમલમાં હતો જ્યારે વાંધાજનક ચોપાનિયું પ્રકાશિત થયું હતું. તેણીને અત્યાર સુધી કોઈ ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવી નથી અને અનુચ્છેદ ૧૯(૨) માં સુધારાના કારણે તેણીને તેના માટે ફરીથી દોષિત ઠેરવવામાં આવી રહી નથી. અનુચ્છેદ ૨૦ વર્તમાન કેસમાં બિલકુલ લાગુ પડતો નથી. અનુચ્છેદ ૧૯(૨) બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧) હેઠળ આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારો પર વ્યાજબી પ્રતિબંધો લાદતા કાયદા બનાવવા માટે વિધાનસભાને સત્તા આપે છે. તે એવા કોઈપણ કૃત્યો જાહેર કરતું નથી જે અગાઉ ગુના ન હતા તેને પૂર્વવર્તી અસર સાથે ગુના તરીકે જાહેર કરે છે. વધુમાં, વર્ષ ૧૯૪૯ માં સામાવાળા પાસે એવા કોઈ મૂળભૂત અધિકારો ન હતા કે જેનું સુધારા દ્વારા ઉદ્ધંધન થયું હોય તેવું કહી શકાય.

જોકે, મેં ઉપર કહ્યું તેમ, હાઈકોર્ટ એ નિષ્કર્ષ પર ભૂલ કરે છે કે ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટની કલમ ૪(૧)(એ) ની જોગવાઈઓ બંધારણથી વિરુદ્ધ છે, તેનો ચુકાદો જાળવી રાખવો પડશે કારણ કે તે એવું માનવામાં પણ ભૂલ કરે છે કે પ્રશ્નમાં રહેલું ચોપાનિયું ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટની કલમ ૪(૧)(એ) ના ભયમાં આવે છે.

દસ્તાવેજ ઉચ્ચ-ઉડાનવાળી બંગાળી ભાષામાં લખાયેલ છે અને તેમાં કેટલાક કાવ્યાત્મક ફલક સાથે ઘણું લોકપ્રિય આકર્ષણ છે. તે કંઈક અંશે જટિલ ભાષામાં કેટલીક અમૂર્ત દરખાસ્તો રજૂ કરે છે અને તે નોંધપાત્ર પ્રયાસ વિના સમજી શકાતું નથી. હાઈકોર્ટે ઠેરવ્યું કે દસ્તાવેજ કલમ ૪(૧)(એ) ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરે છે કારણ કે તેના કેટલાક ભાગો લોહિયાળ અને હિંસક ક્રાંતિની કલ્પના કરે છે અને સમગ્ર વાંધાજનક ચોપાનિયામાં જે મુખ્ય થીમ છે તે એ છે કે લેખક લોહિયાળ ક્રાંતિ લાવવા માંગે છે અને તેના મતે જેઓ વિરોધી છાવણીમાં છે તેવા વ્યક્તિઓ અને નીતિઓનો સંપૂર્ણ નાશ કરીને વસ્તુઓની વર્તમાન વ્યવસ્થાને સંપૂર્ણપણે બદલવા માંગે છે. લખાણમાં નીચેના ફકરાઓનો વિશેષ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો જે વિદ્વાન ન્યાયાધીશોના મતે તે નિષ્કર્ષને સમર્થન આપે છે. આ ફકરાઓમાંનો પ્રથમ આ શબ્દોમાં છે:-

"ઓ મૂર્ખ અત્યાચારી, તું તારી લાલ આંખો અને મોટા અવાજથી મારામાં ભારે આતંક પેદા કરવા માંગે છે-તે કર, હું ડરતો નથી..... મારો વિરોધ સંકુચિત રાષ્ટ્રીય રાજકારણ સામે છે."

અન્ય એક ફકરો આ પ્રમાણે વંચાય છે :-

"મૃત્યુ મારો છૂપો પ્રેમ છે; ઝેર મારું પીણું છે; અગ્નિની જવાળાઓ મારી મીઠી પવનની લહેર છે; સો શોકગ્રસ્ત નિઃસંતાન માતાઓનું આકંઠ મારી વાંસળીનો એક સૂર છે; વિધવાઓનું તેમના વૈધવ્ય પર રડવું મારા ગીતનો લય છે."

સંદર્ભિત આગળનો ફરો આ શરતોમાં છે :-

"હું સ્મશાનભૂમિ છું. હું લોહીની તરસ્યા દેવી કાલી છું જે સ્મશાનભૂમિમાં રહે છે અને ફરે છે. પ્લેગ અથવા દુષ્કાળ મારો મોટો આનંદ છે.....હું તરસ્યો છું, મારે લોહી જોઈએ છે, મારે ક્રાંતિ જોઈએ છે, મારે સંઘર્ષમાં શ્રદ્ધા જોઈએ છે. અન્યાયની સાંકળ તોડી નાખો; અત્યાચારીનું ગૌરવપૂર્ણ માથું તોડી નાખો."

એક ફરોનો પણ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો જેમાં લેખક ઈચ્છે છે કે તેની બૂમો દૂર-દૂરના લોકો દ્વારા સાંભળવામાં આવે, કે તેનો અવાજ ખૂબ જ દૂર, ટેકરીઓ, જંગલો, નદીઓ અને નાળાઓની પાર સાંભળવામાં આવે અને જેઓ સાંભળે છે તે બધા અત્યાચારીનો નાશ કરવા માટે રેન્કમાં જોડાવા આગળ આવે અને જેમાં તે દાવો કરે છે કે તે મૃત્યુનો સંદેશવાહક છે, કે તેનું ક્રાંતિકારી ગીત શ્રોતાઓમાંથી દરેકના દરવાજાને સંકેત આપે છે અને તેમને સંકેત આપે છે કે જો તેમનામાં જીવન હોય, જો તેમની પાસે સ્વાસ્થ્ય હોય, જો તેમનામાં આવીને માતા પર અત્યાચાર કરનારાઓને ટુકડા કરી દેવાની હિંમત હોય તો બહાર આવો, અને તે કહે છે કે તે અનુયાયીઓના લોહીથી ક્રાંતિને વધવા દો. તે આ શરતોમાં વાચકોને આહ્વાન સાથે સમાપ્ત થાય છે :-

"જો તમે સાચા છો, જો તમે ભગવાનની ભેટ છો, જો તમે હરામી નથી, તો અત્યાચારીઓના અયોગ્ય વર્તન, જુલમ અને અન્યાય સામે લડવા માટે નિર્ભય હૃદય સાથે આગળ આવો. આપણે ખોટા જુલમને

સહન કરવો જોઈએ નહીં. ઓ, તમે હૃદયની બળતરાવાળા લોકો અત્યાચારી, ઘમંડી અત્યાચારીના હૃદયને બાળી નાખો. તમામ અન્યાય, તમામ ઘમંડ, તમામ જુલમ, તમામ અત્યાચાર જવાળામાં બળી જવા દો."

મને એવું લાગે છે કે હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ આ લખાણને ખૂબ ગંભીરતાથી લીધું છે. તે તે વિચારણાને લાયક ન હતું. તે અમુક પ્રકારનું પેચ-અપ કાર્ય છે, જેના વિવિધ ભાગો વચ્ચે કોઈ સુસંગતતા કે જોડાણ નથી. તેના કેટલાક ભાગો અર્થહીન બકવાસ છે અને અન્ય ભાગોમાં તે અમૂર્ત રીતે ક્રાંતિની વાત કરે છે. કોઈ ખાસ વ્યક્તિને અથવા કોઈ જાણીતા કે ચોક્કસ કારણ માટે કોઈ અપીલ નથી. કોઈ ચોક્કસ પ્રકારના જુલમ અથવા અન્યાયનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી જેનો ઉકેલ લાવવાનો હેતુ હોય. તમામ જુલમ, અત્યાચાર અને અન્યાયનો અંત લાવીને પૃથ્વીનો ચહેરો બદલવાની ઈચ્છા છે. આ પત્રિકાને તે સમયે તે વિસ્તારમાં લખવામાં આવેલા કોઈ આંદોલન કે ચળવળ સાથે જોડવા માટે કોઈ પુરાવા નથી. મેં લખાણ ઘણી વખત વાંચ્યું છે અને મને લાગે છે કે શ્રી ઘોષ જ્યારે તે કહે છે કે પત્રિકામાં માત્ર ખાલી નારાઓ છે, જે અમુક અંશે અલંકારિક અભિવ્યક્તિઓ અથવા વિવિધ લેખકો પાસેથી રેન્ડમ રીતે લેવામાં આવેલી ભાષા સિવાય કોઈ ચોક્કસ અર્થ ધરાવતા નથી, ત્યારે તે સાચા છે. વર્તમાન ક્ષણે અને આપણા દેશની વર્તમાન પૃષ્ઠભૂમિમાં આ પાત્રના લખાણો જે વર્ગ આ પ્રકારની પત્રિકા વાંચવાની શક્યતા છે તેમાંથી કોઈપણ વ્યક્તિને ઉત્તેજિત કરતા નથી અને તેને ઉત્તેજિત કરવાનું વલણ ધરાવતા નથી, તેઓ ચોક્કસપણે શિક્ષિત

લોકો હશે. આવા લખાણો તેમના વાચકોને શાંત પાડે છે અને કોઈ તેમને ગંભીરતાથી લેતું નથી. લોકો આવી વસ્તુઓ પર હસે છે અને ઉપહાસ કરે છે કારણ કે તેઓ તેનાથી ખૂબ પરિચિત થઈ ગયા છે અને આવા લખાણોએ તેમનો તમામ ડંખ ગુમાવી દીધો છે. કોઈપણ અવર્ણનીય વ્યક્તિ જે લોહિયાળ ક્રાંતિ દ્વારા વસ્તુઓની વ્યવસ્થા બદલવાનું વચન આપે છે અને નવા મસીહાની ભૂમિકા ધારણ કરે છે તે તેના વાચકો માટે માત્ર હાસ્યાસ્પદ બાબત છે અને વાચકોના મનમાં કોઈપણ ઉત્તેજના જગાડવામાં સફળ થવાને બદલે, તેની સામે પ્રતિકૂળ છાપ ઊભી કરે છે. આ પ્રકારનું રેટરિક (વક્તૃત્વ) સંભવિત સંજોગોમાં જુસ્સાને ભડકાવી શકે છે, ઉદાહરણ તરીકે, જો ઉશ્કેરાયેલા ટોળાને સંબોધવામાં આવે, પરંતુ જો આવા અસાધારણ સંજોગો અસ્તિત્વમાં હોય તો તે હકીકત સ્થાપિત કરવાનું રાજ્ય સરકાર પર હતું. આવા કોઈપણ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં આપણે એવું માની લેવું જોઈએ કે આ પત્રિકા શિક્ષિત વ્યક્તિઓ દ્વારા તેમના ઘરોની શાંતિમાં અથવા અન્ય સ્થળોએ જ્યાં વાતાવરણ સામાન્ય હોય ત્યાં વાંચવામાં આવશે. તેથી હું, ભગવતી ચરણ શુક્લા વિ. ગવર્નમેન્ટ ઓફ સી. પી. એન્ડ બેરાર(૧) માં મારા ભાઈ બોઝના શબ્દોમાં કહીશ કે, જોકે પ્રશ્નમાં રહેલી પત્રિકા અતિશયોક્તિપૂર્ણ ભાષાનો ઉપયોગ કરે છે અને તેમાં સામાન્ય કૂડ ભાવનાત્મક અપીલ છે જે રાજકીય નેતાનું મુખ્ય સાધન છે તેમજ કવિઓની નકલ કરવાનો ભૂલભરેલો અને બિનઅસરકારક પ્રયાસ છે, બસ આટલું જ છે, અને તેમાં બીજું કંઈ નથી. તે સમય ઘણો વીતી ગયો છે જ્યારે આ પ્રકારના લખાણો સામાન્ય સંજોગોમાં લોકોને હિંસા અથવા હત્યાના ગુનાઓ કરવા માટે

ઉત્તેજિત કરી શકે છે અથવા કોઈને હિંસાના કૃત્યો કરવા માટે ઉત્તેજિત કરવાનું વલણ ધરાવે છે. ફરીથી, વપરાયેલ ભાષા રહસ્યવાદથી ભરેલી છે અને તેને સરળતાથી સમજી શકાતું નથી અને તે કોઈપણ વ્યક્તિ પર કોઈપણ પ્રકારની છાપ ઊભી કરતું નથી.

કોઈ ચોક્કસ દસ્તાવેજ કલમ ૪(૧) ની કોઈપણ કલમની મર્યાદામાં આવે છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે, લખાણને એકંદરે અને ન્યાયી અને મુક્ત અને ઉદાર ભાવનાથી ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ, છૂટાછવાયા ફકરાઓ અથવા અહીં-ત્યાં કોઈ કઠોર શબ્દ પર બહુ ભાર ન આપવો જોઈએ, અને સમગ્ર રચનાની લોકોના મન પર કેવી સામાન્ય અસર પડશે તે જાણવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ. એવી અભિવ્યક્તિઓ જે રાજકીય લોકપ્રિય નેતાઓનું સામાન્ય સાધન છે અને જેમાં કોઈને પણ ઉશ્કેરવાની વૃત્તિ હોતી નથી, અને ભાષામાં અતિશયોક્તિ તે પરિણામ તરફ દોરી શકતી નથી. વિદ્વાન સરકારી વકીલે બદ્રી નારાયણ વિ. મુખ્ય સચિવ, બિહાર સરકાર(૨) માં હેરિસ સી. જે. ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશે તેમાં ઠેરવ્યું હતું કે અમુક શબ્દો કલમ ૪(૧)(એ) હેઠળ આવે છે તે દર્શાવવા માટે તે દર્શાવવું જરૂરી નથી કે શબ્દો કોઈ ચોક્કસ ગુના અથવા ગુનાઓના આચરણને ઉશ્કેરવાનું અથવા પ્રોત્સાહિત કરવાનું વલણ ધરાવે છે અને જો તેઓ સામાન્ય રીતે હિંસાના સંજોય ગુનાઓના આચરણને ઉશ્કેરવાનું અથવા પ્રોત્સાહિત કરવાનું વલણ ધરાવે છે તો તે પૂરતું છે. તે કિસ્સામાં, "મજૂરો, વિશ્વનો મુખ્ય આધાર" શીર્ષકવાળી કવિતા એ વાત પર ભાર

મૂકીને શરૂ થઈ કે મજૂરો વર્તમાન વિશ્વનો મુખ્ય આધાર છે અને ત્યારબાદ તેમની કમનસીબ અને દયનીય સ્થિતિનું વર્ણન કરવા આગળ વધી. ત્યારપછીના ભાગમાં લેખકે જણાવ્યું કે આજે અવાજવિહીન હોવા છતાં, જ્યારે સંગઠિત થશે, ત્યારે મજૂરો લાખો જેટલા શક્તિશાળી બનશે અને કવિતાનો આ ભાગ આ શબ્દો સાથે સમાપ્ત થયો:

"શા માટે તમે નિઃસહાયપણે તમારા માલિકોના શોષણને સહન કરી રહ્યા છો."

બાકીની પંક્તિઓ નીચે મુજબ હતી :-

"મજૂરો, હવે ક્રાંતિનો નાદ ઉઠાવો. આકાશ ધ્રુવજશે, બ્રહ્માંડ હચમચી જશે અને જમીન અને પાણીમાંથી ક્રાંતિની જવાળાઓ ફાટી નીકળશે. તમે જેઓ શોષણનો ભોગ બન્યા છો, હવે આ પૃથ્વી પર વિનાશનું ભયંકર નૃત્ય કરો; ખરેખર, મજૂરો, માત્ર સંપૂર્ણ વિનાશ જ એક નવી વિશ્વ વ્યવસ્થાનું નિર્માણ કરશે. અને તે આખી દુનિયામાં ખુશી લાવશે."

તે એકદમ સ્પષ્ટ છે કે અહીં મજૂરોને હિંસાના કૃત્યો કરવા માટે ઉશ્કેરવા અને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે અપીલ કરવામાં આવી હતી. ઉપયોગમાં લેવાતા શબ્દો ચોક્કસપણે તે પરિણામ પ્રાપ્ત કરવાનું વલણ ધરાવતા હતા. તેઓ કોઈ ખાલી નારા કે અમૂર્ત દરખાસ્તો નહોતા. તેનો એક સુસંગત અને સુસંગત હેતુ હતો, એટલે કે, મજૂરોને ઉત્તેજિત કરવા અને તેમને ક્રિયામાં લાવવા. આ લખાણ

વિશે કરવામાં આવેલ કોઈપણ અવલોકન પ્રસ્તુત કેસના નિર્ધારણ માટે કોઈ યોગ્ય એપ્લિકેશન (લાગુ પાડવાપાત્રતા) ધરાવી શકતું નથી. વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશે ચુકાદાના અંતિમ ભાગમાં ખૂબ જ યોગ્ય રીતે નિર્દેશ કર્યો હતો કે ફરિયાદ કરાયેલ દસ્તાવેજનું સામાન્ય અર્થઘટન થવું જોઈએ, જવાબ આપવાનો પ્રશ્ન હંમેશા એ છે કે દસ્તાવેજો અથવા શબ્દો સામાન્ય સમજ ધરાવતા માણસ પર શું છાપ ઊભી કરશે. પ્રસ્તુત કેસમાં આ પ્રશ્નનો મારો જવાબ એ છે કે દસ્તાવેજ પ્રથમ દૃષ્ટિએ સમજી શકાય તેવો નથી જ્યાં સુધી તે સામાન્ય સમજ ધરાવતા માણસને કોઈ વિદ્વાન વ્યક્તિ દ્વારા સમજાવવામાં ન આવે અને તેથી તે પોતે જ આવી વ્યક્તિ પર કોઈપણ પ્રકારની છાપ ઊભી કરી શકે નહીં. આવા માણસને લખાણ સમજાવવામાં આવ્યા પછી, તે માત્ર તેના પર હસશે અને તેને ગંભીરતાથી લીધા વિના તેને કચરાપેટીમાં ફેંકી દેશે. તે માનવાનો ઇનકાર કરશે કે આ પ્રકારની વ્યક્તિ લોહિયાળ ક્રાંતિની અપીલ કરીને નવી વિશ્વ વ્યવસ્થા બનાવી શકે છે.

જેમ મેં હરકિશન સિંહ વિ. એમ્પરર(૧) માં મારા ચુકાદામાં નિર્દેશ કર્યો હતો, આ દસ્તાવેજમાં દેખાતા આવા શબ્દોનો ઉપયોગ કોઈપણ વાજબી વાચકના મન પર કોઈ છાપ ઊભી કરતો નથી. તે કેસ કલમ ૪(૧) ની કલમ (ડી) સાથે વ્યવહાર કરતો હતો, પરંતુ તેની નીચેનો સિદ્ધાંત એવા લખાણોના અર્થઘટનને પણ લાગુ પડે છે જે કલમ ૪(૧)(એ) હેઠળ આવતા હોવાનો આક્ષેપ છે. મારો કહેવાનો અર્થ એ નથી અથવા એ સૂચવવાનો હેતુ નથી કે સામાન્ય

દરખાસ્ત તરીકે પ્રશ્નમાં રહેલા ચોપાનિયામાં વપરાયેલા કેટલાક શબ્દો અન્ય કોઈપણ લખાણના સંદર્ભમાં કલમ ૪(૧)(એ) ના ભયમાં આવશે નહીં. પત્રિકાના અમુક ભાગો, જો અલગ ફકરાઓ તરીકે વાંચવામાં આવે, તો લોકોને હિંસાના ગુના કરવા માટે ઉશ્કેરવાનું વલણ હોઈ શકે છે પરંતુ જો પત્રિકાને સંપૂર્ણ રીતે વાંચવામાં આવે તો તેની અસર થતી નથી.

પરિણામ એ છે કે હું અપીલ ફગાવી દઈશ પરંતુ સંજોગોમાં ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપીશ નહીં. રાજ્ય સરકાર તેની દલીલમાં સફળ રહી છે કે કાયદાની કલમ ૪(૧)(એ) બંધારણીય છે અને તે જ વાસ્તવિક આધાર હતો જેના પર તે આ કોર્ટમાં આવી હતી.

પતંજલિ શાસ્ત્રી સી. જે.-હું મારા વિદ્વાન ભાઈ મહાજન ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા હમણાં જ આપવામાં આવેલા ચુકાદા સાથે સંમત છું અને મારે તેમાં કંઈ ઉમેરવું નથી.

મુખર્જી ન્યાયમૂર્તિ.- હું મારા વિદ્વાન ભાઈ મહાજન ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદા સાથે સંમત છું અને હું પ્રકાશન વિશે થોડા શબ્દો કહેવા માંગુ છું જેના કારણે સરકારે ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી) એક્ટની જોગવાઈ હેઠળ જામીનગીરીની માંગણી કરી.

વિચારણા માટેનો મુદ્દો એ છે કે શું આક્ષેપિત પ્રકાશનમાં સમાવિષ્ટ શબ્દો કાયદાની કલમ ૪(૧)(એ) માં વર્ણવેલ પ્રકૃતિના છે; અથવા બીજા શબ્દોમાં

કહીએ તો શું તેઓ હત્યાના કોઈપણ ગુના અથવા હિંસા સાથે સંકળાયેલા કોઈપણ સંજોગ ગુનાને ઉશ્કેરે છે અથવા પ્રોત્સાહિત કરે છે અથવા તેને ઉશ્કેરવા અથવા પ્રોત્સાહિત કરવાનું વલણ ધરાવે છે. તે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે આ મુદ્દા પર નિર્ણય પર પહોંચવા માટે, લખાણને છૂટાછવાયા ફક્રાઓ અથવા અહીં-ત્યાં વપરાયેલા ચોક્કસ શબ્દો પર ભાર મૂક્યા વિના સંપૂર્ણ રીતે જોવું જોઈએ, અને કોર્ટે એ વાત ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ કે પ્રકાશન જેમના માટે છે તે વાચકોના મન પર લખાણ કેવી અસર ઉત્પન્ન કરે તેવી શક્યતા છે. પ્રકાશનનું સ્થળ, સંજોગો અને પ્રસંગ પણ ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ, કારણ કે શબ્દો જે પૃષ્ઠભૂમિમાં ઉપયોગમાં લેવાય છે તેની સ્પષ્ટ પ્રશંસા અદાલતને તેમના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં જોવા માટે સક્ષમ બનાવવામાં ખૂબ મદદરૂપ થાય છે.

પ્રશ્નમાં રહેલી પત્રિકાનું શીર્ષક "સંગમ" અથવા સંઘર્ષ છે. તે બંગાળના કેટલાક જાણીતા કવિઓના લખાણોમાંથી રેન્ડમ રીતે લેવામાં આવેલા કાવ્યાત્મક અભિવ્યક્તિઓના મોટા મિશ્રણ સાથે ઉચ્ચ-ઉડાનવાળા બંગાળી ગદ્યમાં લખાયેલ છે. જ્યાં સુધી દસ્તાવેજમાંથી એકત્રિત કરી શકાય ત્યાં સુધી લખાણનો હેતુ "સંઘર્ષ" અથવા ક્રાંતિનો અર્થ શું છે તેનું કાવ્યાત્મક અથવા આદર્શવાદી ચિત્ર આપવાનો છે. પત્રિકામાં જણાવ્યા મુજબ, "સંઘર્ષ" નો ઉદ્દેશ્ય અને અંત "જુલમ", અન્યાય અથવા ખોટા કામોને ભૂંસી નાખવાનો છે જે "ભૂતકાળથી ભવિષ્ય સુધી સમગ્ર વિશ્વમાં વ્યાપી રહ્યો છે"; અને જ્યારે તમામ ખોટા, અન્યાય અને જુલમ નાશ પામે પછી જ નવી દુનિયાનું નિર્માણ થઈ શકે

છે. આ રચનાની મુખ્ય અથવા મધ્યવર્તી થીમ હોય તેવું લાગે છે, ભલે તે ઘણી બધી અસંગત વાતો અને અર્થહીન લાગતા ઉચ્ચારણો હેઠળ ઢંકાયેલી હોય. લખાણોમાં આખી વાતનો કોઈ સંકેત નથી કે લેખકના મનમાં કેવા પ્રકારનો જુલમ, અન્યાય અથવા ખોટું હતું. કોઈપણ વિશિષ્ટ પાત્રની ફરિયાદોનો ઉલ્લેખ કરવાથી દૂર, લેખક રાજકીય અસમાનતા, આર્થિક શોષણ અથવા વર્ગ સંઘર્ષ જેવા અસંતોષના સામાન્ય કારણોનો પણ સંકેત આપતો નથી જે વિશ્વના ઘણા ભાગોમાં આંદોલનનો વિષય છે. આ પત્રિકા કોઈપણ અપ્રિય પગલાં અથવા અન્યાયના કૃત્યનો સંકેત આપતી નથી જે તે ચોક્કસ વિસ્તારના લોકોના મગજને અસર કરે છે જ્યાં તે પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી અને જ્યાં તેનું વિતરણ કરવાનો ઇરાદો હતો. દસ્તાવેજના એક ભાગમાં નીચેના શબ્દો જોવા મળે છે :

"જો માતા સાચી હોય, તો માતાના નામ પર કોઈ કલંક ન ફેલાવા દો. જો માતૃભાષા માતા સમાન છે, તો ઉક્ત ભાષા તમારી સૌથી આદરણીય દેવી છે. તેના નામ પર કલંક ન ફેલાવા દો".

આ સરકારનો કેસ નથી અને તે અસરનું કોઈ નિવેદન કે એફિડેવિટ નથી, કે અહીંના ફકરાઓનો કોઈ સંદર્ભ ભાષા વિવાદ સાથે છે જેણે આંદોલન જગાવ્યું હતું અને કદાચ હજુ પણ આ ચોક્કસ જિલ્લાને આંદોલન કરી રહ્યું છે. દસ્તાવેજના અન્ય ભાગમાં "સંકુચિત રાષ્ટ્રીય રાજકારણ" શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ અહીં પણ સરકારે આ ચોક્કસ સંદર્ભમાં, આ શબ્દનો અર્થ શું હોઈ શકે

છે અથવા તેનો ઉલ્લેખ થઈ શકે છે તે સમજાવવાનો કોઈ પ્રયાસ કર્યો નથી. દસ્તાવેજમાં અન્યાય કે જુલમના કોઈ કૃત્યોનો વાસ્તવમાં ઉલ્લેખ ન હોવાથી, એ કહેવું મુશ્કેલ છે કે "જુલમીઓ" કોણ છે, જેના "ગર્વિત માથા" લેખક તેમના વાચકોને તોડવા માટે કહે છે. એ વાત એકદમ સ્પષ્ટ છે કે અહીં ઉલ્લેખિત "જુલમી" ન તો સરકાર છે કે ન તો સત્તાધારી પક્ષ છે, ન તો તેનો કોઈ ચોક્કસ વર્ગ કે વ્યક્તિઓ કે સંપ્રદાય કે સમુદાય સાથે કોઈ સંબંધ છે જે અન્ય લોકોને હેરાન કરતો હોય અને તેમના અધિકારોને કચડી નાખતો હોય. એવું બની શકે છે કે ઇન્ડિયન પ્રેસ એક્ટની કલમ ૪(૧)(એ) ના સંચાલનને આકર્ષવા માટે, હત્યા કે હિંસા માટેની ઉશ્કેરણી ચોક્કસ વ્યક્તિઓ અથવા વ્યક્તિઓના વર્ગ સામે ખાસ નિર્દેશિત હોવી જરૂરી નથી; પરંતુ જ્યારે આખી વાત અમૂર્ત રીતે અન્યાય કે જુલમ વિશે છે, જે લેખક દ્વારા સમયની શરૂઆતથી જ અસ્તિત્વમાં હોવાનું જણાવવામાં આવે છે અને જ્યારે અતિશયોક્તિપૂર્ણ ભાષામાં સંઘર્ષ, પરસેવો અને લોહી દ્વારા એક સારા અને સ્વચ્છ વિશ્વની સ્થાપના કરવાની આશા વ્યક્ત કરવામાં આવે છે, ત્યારે વપરાયેલ શબ્દોને કાવ્યાત્મક કલ્પનાના પ્રવાહ તરીકે અયોગ્ય રીતે જોઈ શકાતા નથી, જેનો વાસ્તવિક તથ્યો સાથે કોઈ સંબંધ ન હોવાથી તોફાન કરવાની ક્ષમતા બહુ ઓછી હોય છે. હું હવે પત્રિકાની સામગ્રીની વિગતવાર તપાસ કરવા આગળ વધીશ.

લેખક અસરગ્રસ્ત કાવ્યાત્મક નસમાં શરૂઆત કરે છે અને એવી ભાષામાં વર્ણવે છે, જેને કોઈ તર્કસંગત અર્થ જોડવો મુશ્કેલ છે, કે "સંઘર્ષ" અથવા ક્રાંતિ શું

છે. "સંઘર્ષ" જે લેખમાં મૂર્તિમંત છે તે પોતાનો પરિચય નીચેની રીતે આપે છે:

"હું સંપત્તિ નથી, કે લોકપ્રિય શક્તિ નથી, કે લોકો નથી કે કીર્તિ નથી;...હું આનંદ નથી કે બડાઈ નથી, કે પ્રિયજનની આંખોનો ડરપોક દેખાવ નથી....હું માતાનો સ્નેહ નથી, કે બહેનનો પ્રેમ નથી".

જો આ શબ્દો કોઈ અર્થ દર્શાવતા હોય, તો તેનો અર્થ એ જ થઈ શકે છે કે લેખક જે સંઘર્ષ અથવા ક્રાંતિને દર્શાવવા માંગે છે તે આપણે સામાન્ય રીતે આપણા સામાજિક જીવન અને સુખ સાથે જે જોડીએ છીએ તેના કરતા અલગ છે; તે તમામ કુદરતી માનવીય લાગણીઓ અને ભાવનાઓનો નકાર છે. આગળનો ફકરો સમાન ભેદી ભાષામાં કહે છે કે "સંગ્રામ" અથવા "સંઘર્ષ" વાસ્તવમાં શું છે. "હું જૂનો પ્રાચીન ઇતિહાસ છું" આમ લેખ આગળ વધે છે; "હું શાશ્વત સમય છું, હું ભવિષ્ય છું, વર્તમાન અને ભૂતકાળ છું, મારા હૃદયમાં ભૂતકાળની વાર્તા, વર્તમાનની સમસ્યાઓ અને ભવિષ્યનો અવાજ લખેલો છે". મને ખબર નથી કે આ સમગ્ર જીવન પ્રક્રિયાને દર્શાવવાની કોઈ કાવ્યાત્મક રીત છે કે જે સંઘર્ષમાંથી પસાર થવાનું અને આ ગ્રહમાં આપણા ઉત્ક્રાંતિને માર્ગદર્શન આપવાનું કહેવાય છે. સંઘર્ષ, લેખક મુજબ, સમય અને અનંતકાળ સાથે સહવર્તી છે.

આગળના ફકરામાં લેખક "ખોટું" શબ્દના અનેક પુનરાવર્તનો સાથે એમ કહેવા તરફ આગળ વધે છે કે "તે ખોટું છે જે ભૂતકાળથી ભવિષ્ય સુધી બધે જ વ્યાપી રહ્યું છે", અને તે આ ખોટું છે જેને સંઘર્ષ દ્વારા સુધારવાનું છે. લેખકને સૌથી સારી રીતે જાણીતા કારણોસર અહીં સંઘર્ષને તોફાની નદીના મધ્ય

પ્રવાહમાં તૂટેલા ઘાસના ટુકડા સાથે, અને ચક્રવાતના ચહેરા પર ફેંકવામાં આવેલી ધૂળની ડમરી સાથે સરખાવવામાં આવે છે. "તે અપમાન છે, નાખુશી છે, અનંત પીડા છે." તે ફરીથી ક્રમિક રીતે પ્રિયતમાની ભ્રમર, દુકાળ, તોફાન અને ખરાબ દિવસો સાથે સરખાવવામાં આવે છે. દરેકને આગળ આવવા માટે બોલાવવામાં આવે છે "જ્યાં આકાશ તિરાડ પડી રહ્યું છે અને અનંત ખરબચડો અને કાંટાળો રસ્તો અંધકારમાં છવાયેલો છે" અને નવી દુનિયાના નિર્માણમાં મદદ કરે છે. અહીં વપરાયેલી ઘણી અભિવ્યક્તિઓ કેટલાક જાણીતા બંગાળી લેખકોના લખાણોમાંથી સીધી લેવામાં આવી છે, જોકે વર્તમાન સંદર્ભમાં તેઓ બકવાસ સિવાય બીજું કંઈ લાગતા નથી.

આગળનો ફકરો "ક્રાંતિ" શબ્દથી શરૂ થાય છે. સંઘર્ષ એ ક્રાંતિ છે અને સંઘર્ષ અને ક્રાંતિ દ્વારા વિશ્વનું નવનિર્માણ કરવાનું છે. પછી એવું કહેવામાં આવે છે કે "મૃત્યુ મારી પ્રિયતમા છે અને મૃત્યુ એ જ આ દુનિયામાં એકમાત્ર સત્ય છે". જો કોઈએ મરવું જ હોય, તો બીમારીથી મરવામાં કોઈ અર્થ નથી. માણસને જુલમીઓ સામે ઉભા રહીને સન્માનજનક મૃત્યુ પસંદ કરવા દો. લેખક આ વાતચીતની વચ્ચે તદ્દન અણધારી રીતે શ્રી સુભાષ ચંદ્ર બોઝનું નામ લાવે છે અને તેના વાચકોને "દૂર-દૂર ટેકરીઓની પેલે પાર, જંગલની પેલે પાર, નદીઓ અને નાળાઓની પેલે પાર વિશ્વના મહાન ક્રાંતિકારી નેતા સુભાષ ચંદ્ર બોઝના અવાજ" સાંભળવા માટે કહે છે. ઉદ્દેશ્ય પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી લોકોને ન રોકાવા માટે કહેવામાં આવે છે. ફરીથી એવું કહેવામાં આવે છે કે "હું સંઘર્ષ છું, હું ક્રાંતિ

છું....હું હિન્દુ છું, હું મુસલમાન છું, હું ખ્રિસ્તી છું, હું ચહૂદી છું, હું કેદુઈન છું, હું પૂર્વજન્મમાં મારા કર્મોના ફળો દ્વારા તમામ ધર્મોથી અલગ થઈ ગયો છું". વિચારોના કોઈ પણ ક્રમ પર સહેજ પણ ધ્યાન આપ્યા વિના, તરત જ આ પછી, કાલ્પનિક જુલમીને લેખક દ્વારા નીચે મુજબ સંબોધવામાં આવે છે:

"અરે મૂર્ખ જુલમી તું તારી લાલ આંખોથી ડરાવવા માંગે છે, હું ડરતો નથી."

લેખક, અથવા તેના બદલે મૂર્તિમંત "સંઘર્ષ" જે બોલવાનો દાવો કરે છે, પછી કવિ ટાગોરના જાણીતા શબ્દોનું પુનરાવર્તન કરે છે અને કહે છે કે તે ત્યાગ દ્વારા મુક્તિ મેળવવા માંગતો નથી; તે એવી મુક્તિ ઇચ્છે છે જે અસંખ્ય જોખમો અને મુશ્કેલીઓ વચ્ચે આનંદમાં રહેલી છે. આ દુનિયામાં જે પણ ધિક્કારવામાં આવે છે, ટાળવામાં આવે છે અને ડરવામાં આવે છે તે બધામાં આનંદ શોધવાનો વિચાર નીચેના ફકરાઓમાં વિગતવાર સમજાવવામાં આવ્યો છે. "મૃત્યુ" તે કહે છે કે "મારો ગુપ્ત પ્રેમ છે, ઝેર મારું પીણું છે, અગ્નિની જવાળાઓ મારી મીઠી પવનની લહેર છે, નિઃસંતાન માતાઓનો રડવાનો અવાજ મારી વાંસળીનો એક સૂર છે અને વિધવાઓનું રડવું મારા ગીતનો લય છે". આ શૈલીમાં લેખક દુનિયાની તમામ અશુભ અને વિચિત્ર વસ્તુઓની કલ્પના કરતા રહે છે અને તેમને સંઘર્ષ સાથે જોડે છે. "હું આનંદ નથી, હું મરતા લોકોના આકંઠનો અવશેષ છું..... હું લોહીની તરસ્યા દેવી કાલી છું, જે સ્મશાનભૂમિમાં રહે છે અને ફરે છે. મને લોહી જોઈએ છે..... જુલમીનું ગર્વિત માથું તોડી નાખો. હું જવાળાઓમાં સ્નાન કરું

છું વીજળી એ મારું સ્નેહનું ચુંબન છે.....હું મારી જાતને સમજતો નથી. હું મારી જાતને જાણતો નથી. હું મારી જાતને ઓળખતો નથી, છતાં મને ક્રાંતિ જોઈએ છે, છતાં મને સંઘર્ષ જોઈએ છે". હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ આ ફકરાઓ પર ઘણો ભાર મૂક્યો હતો જે તેમના મતે લોહિયાળ ક્રાંતિ માટે સીધી ઉશ્કેરણી સમાન છે; અને આ જ દલીલનો માર્ગ રાજ્ય વતી અમારી સમક્ષ હાજર રહેલા શ્રી મિત્તર દ્વારા અપનાવવામાં આવ્યો છે. સામાવાળા તરફથી હાજર રહેલા શ્રી ઘોષ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે લેખકે જે "સંઘર્ષ" દર્શાવ્યો છે અને જેનું તે લક્ષ્ય રાખે છે તે અહિંસક સંઘર્ષ છે અને જે લોહી વહેવડાવવાનું છે તે એવા લોકોનું લોહી છે જેમને જુલમ અને અન્યાયનો પ્રતિકાર કરવા માટે બોલાવવામાં આવે છે. બીજી તરફ, રાજ્ય વતી એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ઉપર ટાંકવામાં આવેલા ફકરાઓનો અર્થ એ જ હોઈ શકે કે તે લોહિયાળ અને હિંસક ક્રાંતિ છે જે પુરુષોને તેમના ઇચ્છિત અંત સુધી લઈ જઈ શકે છે. મારા મતે, આમાંથી કોઈ પણ દલીલ અમને તે પ્રશ્ન માટે યોગ્ય અભિગમ પૂરો પાડતી નથી જે પ્રસ્તુત કેસમાં નિર્ણય. આપણે લેખને સંપૂર્ણ રીતે જોવો પડશે અને જે તેનું કેન્દ્રીય વિષય અથવા હેતુ ગણી શકાય તેના પર આપણું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું પડશે. અગાઉ કહ્યા મુજબ, લેખક જે ઇચ્છે છે તે "સંઘર્ષ" અથવા ક્રાંતિનું આદર્શ ચિત્ર દોરવાનું છે જે કોઈપણ ચોક્કસ સ્થળ અથવા કોઈ ચોક્કસ રાજકીય અથવા સામાજિક વાતાવરણ સાથે જોડાયેલું નથી. લેખકના મતે અન્યાય અથવા જુલમ સમયની શરૂઆતથી જ અસ્તિત્વ ધરાવે છે અને તે જ રીતે સંઘર્ષ અથવા ક્રાંતિ પણ છે. તે વિશ્વ પ્રક્રિયાનો એક અભિન્ન ભાગ છે અને એક પ્રકારનો અતાર્કિક

અથવા અંધ આવેગ છે. આ "હું મારી જાતને સમજતો નથી, હું મારી જાતને ઓળખતો નથી, છતાં મને ક્રાંતિ જોઈએ છે" કહીને વ્યક્ત કરવામાં આવે છે. મૃત્યુ અથવા યુદ્ધનું ચિત્રણ કરવામાં, કલાકાર સ્વાભાવિક રીતે કેટલાક અશુભ સંગઠનો પસંદ કરશે. ક્રાંતિની સજાવટ, જેમ કે લેખક તેનું ચિત્રણ કરે છે, તે આ વિશ્વની તમામ ભયાનક અને ભયંકર વસ્તુઓ છે. તે વીજળી અને તોફાન, અગ્નિ અને વિનાશ, પ્રલય, દુષ્કાળ, ભય, વિનાશ અને મૃત્યુ સાથે જોડાયેલું છે. આ આદર્શ ચિત્રની વાત આવે ત્યાં સુધી તે અસંગત છે કે જે લોહીની વાત કરવામાં આવે છે તે અત્યાચારીનું લોહી છે કે અત્યાચાર સહન કરનારનું છે, અને સંઘર્ષ હિંસક છે કે શાંતિપૂર્ણ છે. હિન્દુ પૌરાણિક કથાઓમાં કાલી દેવી વિનાશ અને મૃત્યુની દેવી છે, પરંતુ તે દયાળુ દેવી પણ છે જેના રક્ષણાત્મક હાથ તમામ અત્યાચારો, ભય અને આફતોને દૂર કરે છે. આ જ કારણ છે કે ક્રાંતિ અથવા સંઘર્ષને આ દેવી સાથે જોડવામાં આવે છે. એ વાતનો ઇનકાર કરી શકાય તેમ નથી કે "સંઘર્ષ" અથવા ક્રાંતિના આ ચિત્રનું ચિત્રણ કરવામાં લેખકે ખૂબ જ આકરા શબ્દોનો ઉપયોગ કર્યો છે; પરંતુ જો લેખક ખરેખર ચિત્રિત કરવા માંગતા હોય તે માત્ર એક આદર્શ ચિત્ર જ હોય તો તે અસ્વાભાવિક નહીં હોય. જોકે, જો તે બતાવી શકાય કે આ સામાન્ય ભેદી શબ્દોના વાદળ હેઠળ કંઈક નક્કર અને વાસ્તવિક છુપાયેલું છે, કે "અત્યાચાર" અને "અત્યાચારી" એ કાલ્પનિક અમૂર્તતાઓ નથી પરંતુ વાસ્તવિક વસ્તુઓ છે જે એવા લોકોને અજાણ નથી જેમને લેખ સંબોધવામાં આવ્યો છે અને વાસ્તવમાં કોઈ ફરિયાદ છે જે લોકોના મનને આંદોલિત કરી રહી છે, ભલે તે સાચી હોય કે ખોટી, જેની સામે લેખક લોકમતને ભડકાવવા માંગે છે; તો ભલે તે

ઢંકાયેલી અથવા છુપી ભાષાનો ઉપયોગ કરે, તો એમાં કોઈ શંકા નથી કે આ લેખ ઇન્ડિયન પ્રેસ એક્ટની કલમ ૪(૧)(એ) ની મર્યાદામાં આવશે. પરંતુ મુશ્કેલી એ છે કે સરકારે આમાંથી કોઈ પણ હકીકત સ્થાપિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો નથી. પ્રકાશનના આસપાસના સંજોગો અને વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિ જાણ્યા વિના, લેખન પાછળ રહેલા વાસ્તવિક ઉદ્દેશ્યને જાણવું આપણા માટે શક્ય નથી; અને સરકાર દ્વારા અમારી સમક્ષ સંપૂર્ણપણે કોઈ સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી નથી જે અમને એ શોધવામાં સક્ષમ બનાવી શકે કે શબ્દોના આ આવરણ પાછળ વાસ્તવિકતામાં શું હતું, જો તે ખરેખર આવરણ હોય.

બાકીનો લેખ એ જ અતિશયોકિતપૂર્ણ અને ભેદી શૈલીમાં આગળ વધે છે. સમાન પ્રચલિત શબ્દસમૂહો અને અભિવ્યક્તિઓનું પુનરાવર્તન કંટાળાજનક હોય છે. તે આગળ કહે છે "હું મૃત્યુનો સંદેશવાહક છું. હું અસ્પૃશ્ય છું, હું અસ્પષ્ટ છું, હું વિચિત્ર છું, હું દુઃસ્વપ્ન છું, હું ભૂંટારો છું, હું દુશ્મન છું, હું અજાણ્યો છું, હું તેના મીઠા સુગંધિત ફૂલોવાળો ફાલ્ગુન નથી; હું શાશ્વત વિરહ છું, હું બેચેની છું". મને અત્યંત શંકા છે કે શું આના જેવા અભિવ્યક્તિઓ સામાન્ય વાચકને પાગલ માણસના બકવાસ કરતાં વધુ સારી લાગશે. હું કેટલાક વધુ અભિવ્યક્તિઓ પસંદ કરીશ જે ત્યારબાદ આવે છે અને જે આ છાપને મજબૂત બનાવે છે.

"હું મારી પ્રિયતમાના ચહેરા પર સંઘર્ષ જોઉં છું, ફૂલોના મધમાં સંઘર્ષ જોઉં છું...હું તોફાન છું, હું દીપક રાગિણી છું...હું દુર્ભાગ્ય છું. હું સંકટનો પોકાર છું, હું ઈર્ષ્યા છું, હું ખરાબ દિવસો છું."

લેખનો અંતિમ ભાગ નીચે મુજબ છે:

"મને છેલ્લો શબ્દ બોલવા દો: જો તમે સાચા છો, જો તમે ભગવાનની ભેટ છો, જો તમે હરામી નથી...તો નિર્ભય હૃદય સાથે આગળ આવો, અત્યાચારીઓના અયોગ્ય વર્તન, જુલમ અને અન્યાય સામે લડવા. આપણે ખોટા જુલમને સહન કરીશું નહીં. ઓ, લોકો, તમારા હૃદયની બળતરા સાથે, અત્યાચારી ઉચ્ચ-હાથવાળા અત્યાચારીના હૃદયને બાળી નાખો, તમામ અન્યાય, તમામ ઉચ્ચ-હાથવાળા વર્તન, તમામ જુલમ, તમામ અત્યાચાર જવાળામાં બળી જવા દો."

અમારી સમક્ષ આ ફકરાઓ હિંસક અથવા અહિંસક સંઘર્ષનો સંકેત આપે છે કે કેમ તે વિશે ખૂબ જ ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. તે બંને અર્થઘટન માટે સક્ષમ હોઈ શકે છે, પરંતુ મેં અગાઉ કહ્યું છે તેમ, તે પોતે જ અમારી સમક્ષના પ્રશ્નનો નિર્ણાયક ઉકેલ પૂરો પાડશે નહીં. લેખક ઇચ્છે છે કે કેમ કે "ઈર્ષ્યા અને દ્વેષ" જેનો તેણે લેખના અંતે ઉલ્લેખ કર્યો છે, તે વિકસિત થાય અને ફેલાય અથવા તેને નિર્દોષ અને મીઠા સુગંધિત ફૂલોમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે તે ધ્યાનમાં લેવું પણ બહુ મહત્વપૂર્ણ નથી. આ ચોક્કસપણે એક એવી બાબત છે જેના પર મતભેદ શક્ય છે. છેવટે, આપણે એ જોવાનું છે કે સમગ્ર લેખ વાંચવાથી સામાન્ય લોકો પર શું છાપ પડશે. સામાન્ય વાચક પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી કે તે વપરાયેલા શબ્દોનો સાચો અર્થ શોધવાનો પ્રયાસ કરવા માટે કોઈ દુભાષિયાની મદદ લેશે.

અગાઉ કહ્યા મુજબ, અહીં ઉપયોગમાં લેવાતા ઘણા શબ્દો કેટલાક નોંધપાત્ર બંગાળી લેખકોના લખાણોમાંથી સીધા લેવામાં આવ્યા છે. તે બંગાળમાં અને અન્ય જગ્યાએ બંગાળી બોલતા સમુદાયમાં પ્રચલિત શબ્દસમૂહો છે. જો વાચકને એવું લાગે કે લેખક માત્ર સાહિત્યિક ચોરી દ્વારા પોતાને એક નોંધપાત્ર લેખક તરીકે રજૂ કરવા માંગતો હતો, તો લેખ વિશે અન્ય કંઈપણ કહેવામાં આવે તે છતાં, તે ચોક્કસપણે પ્રેસ એક્ટની કલમ ૪(૧)(એ) ની મર્યાદામાં આવતો નથી. લેખને તે જેવો છે તેવો લેતા, તે ઊંચા અવાજવાળા અને અર્થહીન શબ્દોના સમૂહ સિવાય બીજું કંઈ નથી અને શું લેખક "સંઘર્ષ" અથવા ક્રાંતિનું કાવ્યાત્મક વર્ણન આપવાનો પ્રયાસ કરવામાં બંગાળના કેટલાક જાણીતા કવિઓનું અનુકરણ કરવા માંગતો હતો અથવા પૃથ્વી પરથી જુલમ અને અન્યાયના છેદા અવશેષોને ભૂંસી નાખવા માટે પોતાને માનવજાતના મુક્તિદાતાનો દેખાવ આપવા માંગતો હતો, કોઈ તર્કસંગત વ્યક્તિ તેને ગંભીરતાથી લેશે નહીં અને આ રચનાને પાગલ મગજના બકવાસ તરીકે જોશે. બીજી તરફ, જો આખી વસ્તુ અમુક વ્યક્તિઓ અથવા સત્તાવાળાઓ સામે લોકમતને ભડકાવવાના ઉદ્દેશ્યથી કરવામાં આવેલી ચતુર યુક્તિ છે, અને જોકે માત્ર સામાન્ય અને અસ્પષ્ટ શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, શબ્દોનો અર્થ અને મહત્વ તે લોકો માટે છે જેઓ વાસ્તવિક પરિસ્થિતિથી પરિચિત છે, સરકારની એ ફરજ હતી કે આ બાબતો સ્પષ્ટ કરે અને અમારી સમક્ષ એવી પૃષ્ઠભૂમિ અને સંદર્ભ રજૂ કરે જેના વિના ખાલી શબ્દાડંબરની આ પ્રજાતિને કોઈ અર્થ આપી શકાય નહીં. સરકારે તેમના પર રહેલી ફરજ નિભાવી ન હોવાથી, મારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે પ્રેસ ઈમર્જન્સી

એક્ટની કલમ ૪(૧)(એ) ની જોગવાઈ હેઠળ સામાવાળા સામે કોઈ જામીનગીરી આદેશ પસાર કરી શકાશે નહીં.

દાસ ન્યાયમૂર્તિ.- દલીલો દરમિયાન મને પ્રશ્નવાળી પત્રિકાના અર્થ અને અસરોની નિર્દોષતા અંગે કેટલીક શંકા હતી, પરંતુ, મારા વિદ્વાન ભાઈઓ મહાજન ન્યાયમૂર્તિ અને મુખર્જી ન્યાયમૂર્તિના ચુકાદાઓના પ્રકાશમાં, જે મને ત્યારથી વાંચવાનો લાભ મળ્યો છે, મને એવું નથી લાગતું કે પત્રિકામાં વપરાયેલી ભાષા પર તેઓએ જે અર્થઘટન મૂક્યું છે તેની સાથે અસંમત થવું મારા માટે યોગ્ય રહેશે. હું તે મુજબ તેમના નિષ્કર્ષ સાથે સંમત છું.

બોઝ ન્યાયમૂર્તિ.- હું મારા ભાઈઓ મહાજન અને મુખર્જી સાથે સંમત છું.

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી.

અપીલકર્તા માટે એજન્ટ: આર. સી. પ્રસાદ.

સામાવાળા માટે એજન્ટ: પી. કે. ચેટરજી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====